

Finanse

Zarządzanie wynikiem finansowym w przedsiębiorstwie

Wymiary – modele – ocena

Michał Comporek

Zarządzanie wynikiem finansowym w przedsiębiorstwie

Wymiary – modele – ocena

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

Finanse

Zarządzanie wynikiem finansowym w przedsiębiorstwie

Wymiary – modele – ocena

Michał Comporek

Michał Comperek – Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Instytut Logistyki i Informatyki, Katedra Analizy i Strategii Przedsiębiorstwa
90-214 Łódź, ul. Rewolucji 1905 r. nr 39

RECENZENT

Wanda Skoczylas

REDAKTOR INICJUJĄCY

Beata Koźniewska

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Anna Dziadzio

SKŁAD I ŁAMANIE

Munda – Maciej Torz

KOREKTA TECHNICZNA

Leonora Gralka

PROJEKT OKŁADKI

Agencja Reklamowa efectoro.pl

Zdjęcie wykorzystane na okładce: © Depositphotos.com/Violka08

© Copyright by Michał Comperek, Łódź 2020

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2020

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Wydanie I. W.09919.20.0.M

Ark. wyd. 9,0; ark. druk. 10,75

ISBN 978-83-8220-075-1

e-ISBN 978-83-8220-076-8

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

90-131 Łódź, ul. Lindleya 8

www.wydawnictwo.uni.lodz.pl

e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl

tel. 42 665 58 63

Spis treści

Prolegomena	7
Rozdział I	
Perspektywy badawcze i aplikacyjne wyniku finansowego przedsiębiorstwa	11
1. Treść i zakres znaczeniowy wyniku finansowego przedsiębiorstwa	11
2. Istota i przesłanki intencjonalnego kształtowania wyniku finansowego przedsiębiorstwa	18
3. Dualny wymiar koncepcji intencjonalnego kształtowania wyniku finansowego przedsiębiorstwa	22
4. Techniki i sposoby rachunkowych i rzeczowych metod kształtowania wyniku finansowego przedsiębiorstwa	31
4.1. Rachunkowe metody zarządzania wynikiem finansowym przedsiębiorstwa	31
4.2. Realne (rzeczowe) metody zarządzania wynikiem finansowym przedsiębiorstwa	40
Rozdział II	
Analiza dyskrecjonalnych różnic memoriałowych jako narzędzie oceny kształtowania wyniku finansowego przedsiębiorstwa	47
1. Charakterystyka i sposoby wyodrębniania dyskrecjonalnych różnic memoriałowych	47
2. Międzysektorowa analiza kształtowania dyskrecjonalnych różnic memoriałowych w przemysłowych spółkach giełdowych	54
2.1. Weryfikacja modelu Jones w analizie dyskrecjonalnych różnic memoriałowych	55
2.2. Wykorzystanie modelu Dechow-Dichev w ocenie dyskrecjonalnych bieżących różnic memoriałowych	61
2.3. Zastosowanie modelu Kang-Sivaramakrishnan w detekcji dyskrecjonalnych różnic memoriałowych	68
2.4. Ocena związków korelacyjnych między poszczególnymi kategoriami dyskrecjonalnych różnic memoriałowych w przemysłowych spółkach giełdowych	75
3. Analiza przekrojowa stopnia wrażliwości i dopasowania określonych modeli różnic memoriałowych w ocenie kształtowania wyniku finansowego typu rachunkowego	79

Rozdział III

Trójwymiarowa analiza realnego zarządzania wynikiem finansowym w przedsiębiorstwach 85

1. Estymacja realnego zarządzania zyskiem w spółkach publicznych – podstawowe modele i refleksja metodologiczna 85
2. Międzysektorowa analiza współczynników realnego zarządzania zyskiem w przemysłowych spółkach giełdowych 90
 - 2.1. Zastosowanie współczynnika ponadprzeciętnego poziomu operacyjnych przepływów pieniężnych w ocenie realnego kształtowania wyniku finansowego 90
 - 2.2. Analiza pozytywnego i negatywnego ponadprzeciętnego poziomu kosztów produkcji 96
 - 2.3. Analiza pozytywnego i negatywnego ponadprzeciętnego poziomu kosztów uznaniowych 103
 - 2.4. Ocena związków korelacyjnych między poszczególnymi wyznacznikami realnego zarządzania zyskiem 109
3. Międzysektorowa analiza całkowitego realnego zarządzania zyskiem w przemysłowych spółkach giełdowych 113

Rozdział IV

Relacje między rachunkowym i realnym zarządzaniem zyskiem w przedsiębiorstwach 119

1. Charakter księgowego i rzeczowego kształtowania wyniku finansowego 119
2. Ocena międzysektorowych zależności między księgowym a realnym zarządzaniem zyskiem w spółkach przemysłowych z zastosowaniem korelacji liniowej Pearsona 123
3. Estymacja międzysektorowych zależności między księgowym a realnym zarządzaniem zyskiem w spółkach przemysłowych z zastosowaniem regresji liniowej 126
4. Ocena związku rachunkowego i rzeczowego zarządzania zyskiem z rentownością i wystarczalnością gotówkową przedsiębiorstw przemysłowych 130
5. Analiza związków między rachunkowym i rzeczowym zarządzaniem zyskiem a operacyjnym bezpieczeństwem finansowym publicznych spółek przemysłowych 137

Zakończenie 147

Bibliografia 155

Spis rysunków 163

Spis tabel 167

Spis równań 171

Prolegomena

Zarządzanie wynikiem finansowym (ang. *earnings management*) w przedsiębiorstwach jest złożonym procesem podejmowania, realizacji i kontroli decyzji, skierowanych na wybór i urzeczywistnienie definiowanych misji i celów oraz zmieniających się w nieliniowy sposób działań biznesowych, obejmujących wszystkie wewnętrzne i zewnętrzne warunki oraz procedury skutecznego i efektywnego funkcjonowania i rozwoju tych jednostek. W treści znaczeniowej wyniku finansowego przedsiębiorstwa zawarte są różne kategorie finansowe, spośród których wymienić można: przychód, zysk, koszty, pieniądź, kapitał finansowy, kredyty, należności etc. Wymienione rodzaje wyniku finansowego są wkomponowywane w proces tworzenia, gromadzenia i wykorzystywania powyższych rezultatów finansowych we wszystkich sferach funkcjonowania i działania przedsiębiorstwa dla osiągnięcia określonego efektu, którym może być m.in. wzrost wartości przedsiębiorstwa, maksymalizacja korzyści dla jego właścicieli czy też wzmocnienie bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstwa.

Zasadniczym celem monografii jest przedstawienie wyników badań empirycznych nad stosowanymi metodami i technikami kreowania wyniku finansowego w przemysłowych publicznych spółkach akcyjnych notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. W analizowanych perspektywach badawczych księgowego i realnego (rzeczowego) zarządzania wynikiem finansowym znajdują miejsce zarówno zróżnicowane zadania, narzędzia i techniki oddziaływania na poziomy raportowanego zysku (straty), jak również zdywersyfikowane możliwości oraz doświadczenia ich optymalnego wykorzystania dla dobra przedsiębiorstwa. Oba punkty widzenia tworzą całościowy obraz podejmowania i implementacji przez przedsiębiorstwa działań w sferze regulacyjnej, kreujących określone wyniki finansowe z respektowaniem prawnych i społecznych determinant ich funkcjonowania w obszarach działalności operacyjnej, inwestycyjnej i finansowej.

Główne rozważania i techniki analizy księgowego i realnego zarządzania zyskiem zostały skoncentrowane wokół tezy o występowaniu silnego wzajemnego związku pomiędzy obiema kategoriami *earnings management*. Nie ulega wątpliwości, że wspomniane typy kształtowania wyniku finansowego są dwiema za-

sadniczymi i zarazem wysoce odrębnymi metodami zarządzania zyskiem. Stosowanie przez spółki giełdowe tzw. realnych (rzeczowych) praktyk stymulowania wyniku finansowego jest relatywnie mało rozpoznany problemem studiów teoretyczno-empirycznych, który – w odróżnieniu od księgowego zarządzania wynikiem finansowym (uwidocznionym głównie w dyskrecjonalnych różnicach memoriałowych) – nie znalazł jeszcze należytego miejsca w polskiej literaturze przedmiotu. W przedstawionym zakresie badań znajdują się kwestie niezmiernie ważne i aktualne dla teorii oraz praktyki zarządzania wynikiem finansowym przedsiębiorstwa. Z jednej strony wyraźnie przybliżają one istotę, instrumenty i strategie intencjonalnego kreowania tegoż wyniku przez zarządzających, a z drugiej – odsłaniają nieuchronność zharmonizowania tych przedsięwzięć regulacyjnych z rzeczowymi wynikami działalności przedsiębiorstwa na określonych rynkach zakupu i sprzedaży produktów. Ponadto takie całościowe podejście do problematyki zarządzania wynikiem finansowym może nie tylko zapobiec ewentualnym skandalom księgowym, lecz także wpłynąć na jakość zarządzania zyskami, ocenianą m.in. z perspektywy harmonizacji sprawozdań finansowych ze społecznymi i zarządczymi potrzebami przedsiębiorstwa.

W dominującym w pracy empirycznym nurcie badań naukowych nad kształtowaniem wyniku finansowego w przedsiębiorstwach prowadzących działalność wytwórczą znajdują się trzy perspektywy badawcze. W pierwszej z nich pod lupę wzięte zostało twierdzenie o występowaniu silnych, dodatnich związków korelacyjnych między współczynnikami dyskrecjonalnych różnic memoriałowych, wyznaczanych za pomocą różnych modeli regresyjnych. W drugim przypadku za dominujące uznano stwierdzenie o istnieniu wyraźnej branżowej zróżnicowania stopnia dopasowania wybranych modeli ekstrakcji poszczególnych subkategorii różnic memoriałowych do danych empirycznych w przemysłowych spółkach publicznych notowanych na GPW w Warszawie. Trzecie przeświadczenie odnosi się zaś do występowania istotnie statystycznych związków korelacyjnych między rachunkowym i rzeczowym zarządzaniem zyskiem w publicznych przemysłowych spółkach akcyjnych, o wyraźnej zróżnicowanej sile i kierunkach zależności w poszczególnych gałęziach przemysłu.

Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii oraz spisów: rysunków, tabel i równań. W rozdziale pierwszym, zatytułowanym *Perspektywy badawcze i aplikacyjne wyniku finansowego przedsiębiorstw*, znalazły się rozważania nad: treścią i zakresem znaczeniowym wyniku finansowego podmiotu gospodarczego, przesłankami intencjonalnego kształtowania wyniku finansowego w przedsiębiorstwach, dualnym wymiarem koncepcji *earnings management* w jednostkach gospodarczych oraz technikami i sposobami rachunkowych i rzeczowych metod zarządzania wynikiem finansowym w przedsiębiorstwie.

Rozdział drugi, pod tytułem *Analiza dyskrecjonalnych różnic memoriałowych jako narzędzie oceny kształtowania wyniku finansowego w przedsiębiorstwach*, zawiera charakterystykę dyskrecjonalnych różnic memoriałowych i sposobów ich

wyodrębniania, ocenę kształtowania nieoperacyjnych różnic memoriałowych w przemysłowych spółkach giełdowych z wykorzystaniem modeli: Jones, Dechow–Dichev oraz Kang–Sivaramakrishnan, a także analizę przekrojową stopnia wrażliwości i dopasowania określonych modeli różnic memoriałowych w kształtowaniu wyniku finansowego typu rachunkowego.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Trójwymiarowa analiza realnego zarządzania wynikiem finansowym w przedsiębiorstwach*, jest poświęcony: podstawowym modelom estymacji rzeczowego kształtowania wyniku finansowego w spółkach publicznych, międzysektorowej analizie skali i kierunków realnego zarządzania zyskiem w tychże podmiotach oraz analizie całkowitego realnego zarządzania wynikiem finansowym według koncepcji Roychowdhury'ego.

Rozdział czwarty, pod tytułem *Relacje między rachunkowym i realnym zarządzaniem zyskiem w przedsiębiorstwach*, traktuje o: podobieństwach i różnicach księgowego i rzeczowego kształtowania wyniku finansowego, wzajemnych zależnościach między nimi oraz relacjach zarządzania zyskiem, rentowności i wystarczalności gotówkowej przedsiębiorstw przemysłowych. Analiza związków między rachunkowym i rzeczowym zarządzaniem zyskiem a operacyjnym bezpieczeństwem finansowym zamyka jednocześnie zasadnicze badania nad stosowanymi praktykami kształtowania wyniku finansowego przez publiczne spółki przemysłowe.

W zakończeniu pracy znalazły się obszerniejsze spostrzeżenia oraz wnioski, wywodzące się z wyników przedstawionych badań empirycznych.

Jako podstawową metodę oceny kształtowania wyniku finansowego przez przedsiębiorstwa wybrano analizę regresji, na podstawie której – z otrzymanych wyników badań wskazanego zbioru predyktorów – wyjaśniona została koincydencja z wybraną zmienną zależną. Rozpoznanie charakteru współistnienia wielu zmiennych, kreujących wynik finansowy przedsiębiorstwa, jest nieodzowne dla scharakteryzowania głównych strategii i działań podejmowanych przez badane jednostki gospodarcze w sferze regulacyjnej, rzeczowej oraz finansowej. W pracy wykorzystane zostały także inne metody statystyczne (m.in. miary tendencji centralnej, zróżnicowania, koncentracji rozkładu, zależności statystycznej czy testy istotności statystycznej). Postawiony cel główny monografii oraz weryfikacja empiryczna przyjętych perspektyw badawczych zdeterminowały potrzebę przywołania i zarazem wyselekcjonowania bogatej, przede wszystkim obcojęzycznej, literatury przedmiotu.

Badania empiryczne zrealizowane zostały wśród wspomnianych spółek publicznych przynależących do sektora przemysłu, notowanych na GPW w Warszawie w latach 2003–2017, których akcje były przedmiotem obrotu przez okres co najmniej dziesięciu lat. Dodatkowym kryterium wyboru przedsiębiorstw do badań była dostępność rocznych jednostkowych sprawozdań finansowych. Tak przyjęta próba badawcza pozwoliła na zakwalifikowanie do grupy poddanych analizie podmiotów gospodarczych łącznie siedemdziesięciu dwóch przemysłowych

spółek giełdowych, należących do dwunastu branż przemysłu. W ten sposób możliwe stało się wyodrębnienie przedsiębiorstw, które, w założeniu, w znaczący sposób różnicowały się: przedmiotami działań produkcyjnych, warunkami produkcji, charakterem rynku zaopatrzenia i zbytu, wyposażeniem technicznym etc.

Poczynione analizy wzmacniają wyłączną odpowiedzialność autora za przedstawione wyniki i wyprowadzone na ich podstawie wnioski. Nie stanowią one zamkniętej przestrzeni badawczej i – tym samym – należy traktować je jako podłoże dla podejmowania i rozwijania dalszych prac analityczno-opisowych nad zagadnieniami kształtowania wyniku finansowego przez przedsiębiorstwa.

Autor chciałby serdecznie podziękować Pani Profesor Wandzie Skoczylas z Uniwersytetu Szczecińskiego za cenne i konstruktywne uwagi i sugestie, które wpłynęły na ostateczny kształt monografii. Przygotowaną pracę dedykuje zaś dwóm wyjątkowym osobom: Julii i Jagodzie.

Rozdział I

Perspektywy badawcze i aplikacyjne wyniku finansowego przedsiębiorstwa

1. Treść i zakres znaczeniowy wyniku finansowego przedsiębiorstwa

Wynik finansowy jest najbardziej syntetycznym miernikiem oceny działalności jednostek gospodarczych, instytucji i organizacji pozarządowych. W przypadku przedsiębiorstwa kategoria ta nie tylko odzwierciedla finansowe efekty płynące z prowadzonej działalności gospodarczej, lecz także wskazuje na wartość podejmowanych i realizowanych przez nie poczynań w sferze społecznej i kulturowej. W przestrzeni kognitywnej wyniku finansowego znajduje się znaczące bogactwo rodzajów i form prezentacji oraz analizy rezultatów działania danego podmiotu.

Można przyjąć, że kształtowanie wyniku finansowego przedsiębiorstwa jest z jednej strony wynikiem poszukiwania i realizacji określonych finansowych zadań (sprzyjających m.in. wzrostowi jego wartości rynkowej), a z drugiej – wybranych koncepcji sporządzania sprawozdań finansowych, terminologicznego ujmowania strumieni kształtujących wynik finansowy oraz przyjętej teorii zachowania kapitału. Niebagatelną funkcję spełniają tutaj, legitymizowane zasadami rachunkowości oraz krajowymi i zagranicznymi przepisami prawa bilansowego, handlowego i podatkowego, procesy rejestracji, ewidencji, przetwarzania oraz prezentacji i interpretacji zdarzeń gospodarczych. Przedsiębiorstwo, zgodnie z zasadami rachunkowości i obowiązującym prawem, winno poszukiwać sposobów realizacji określonych celów i zadań finansowych również w sferze prowadzonej rachunkowości kreatywnej. Znalezienie i zastosowanie tego rodzaju możliwości uznać można na warunek *sine qua non* tworzenia i wykorzystania w zarządzaniu finansami przedsiębiorstwa pełniejszych i często dość zróżnicowanych informacji, mogących wskazywać na wybór dróg i sposobów realizacji wyniku finansowego.

Wynik finansowy jest w literaturze przedmiotu utożsamiany głównie z finalnym rezultatem algebraicznych porównań zrealizowanych przychodów

z wygenerowanymi kosztami ich uzyskania oraz ze zmniejszeniami tych przychodów o innym charakterze¹. Tym samym, jest on wyrażoną w jednostkach pieniężnych, obliczoną z zachowaniem zasad memoriału i współmierności, różnicą pomiędzy przychodami i kosztami wygenerowanymi przez podmiot gospodarczy w danym horyzoncie odniesienia. Dodatnia wartość wyniku finansowego oznacza osiągnięcie zysku, zaś ujemna odzwierciedla wartość poniesionej straty.

Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz.U. z 1994 r. Nr 121, poz. 591 z późn. zm.) wskazuje, że kategoriami kształtującymi wynik finansowy w jednostce gospodarczej są: przychody i zyski oraz koszty i straty. Art. 3 ust. 1, pkt 30–31 wskazanej ustawy określa jednocześnie, że:

1) przychody i zyski to:

[...] uprawdopodobnione powstanie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zwiększenia wartości aktywów, albo zmniejszenia wartości zobowiązań, które doprowadzą do wzrostu kapitału własnego lub zmniejszenia jego niedoboru w inny sposób niż wniesienie środków przez udziałowców lub właścicieli [...];

2) koszty i straty są z kolei rozumiane jako:

[...] uprawdopodobnione zmniejszenia w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych, o wiarygodnie określonej wartości, w formie zmniejszenia wartości aktywów, albo zwiększenia wartości zobowiązań i rezerw, które doprowadzą do zmniejszenia kapitału własnego lub zwiększenia jego niedoboru w inny sposób niż wycofanie środków przez udziałowców lub właścicieli.

Z ekonomicznego punktu widzenia przychody i zyski, podobnie jak koszty i straty, są kategoriami zróżnicowanymi pod względem swych właściwości². Natomiast w podejściu bilansowym, zgodnie z ustawą o rachunkowości, sprawozdawczość finansowa nastawiona jest przede wszystkim na prawidłowe ujmowanie i wycenę aktywów oraz zobowiązań, a kategorie wynikowe to efekt zmian sta-

1 M. Gmytrasiewicz, A. Karmańska, I. Olchowicz, *Rachunkowość finansowa*, cz. 1, Wydawnictwo Difin, Warszawa 1996, s. 465.

2 Koszty i przychody to strumienie zasobów: wpływających do firmy, które są zużywane w prowadzonej przez nią działalności gospodarczej (koszty) oraz wy wpływających z niej, zazwyczaj w formie sprzedawanych produktów (materialnych i niematerialnych) i otrzymywanych za nie aktywów pieniężnych lub wierzytelności (przychody) – zob. W. Gos, *Definiowanie i interpretacja zysku i kapitału*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2015, nr 77, s. 72. Natomiast zyski i straty to miary wynikowe, stanowiące finalny rezultat porównania wielkości tychże strumieni (przychodów i kosztów) w obrębie jednostki gospodarczej.

nu i wartości pozycji bilansowych³. Obie te kategorie są skomunikowane w tym sensie⁴, że:

- 1) zarówno przychody, jak i zyski odzwierciedlają korzyści ekonomiczne powstałe (uprawdopodobnione) w danym okresie sprawozdawczym, wynikające z innych zdarzeń niż transfery środków pomiędzy jednostką a właścicielami;
- 2) w obu przypadkach korzyści te przybierają formę zwiększenia wartości aktywów lub zmniejszenia wartości zobowiązań;
- 3) kategorie te można w wiarygodny sposób wycenić;
- 4) skutkiem powstania tych korzyści jest wzrost wartości kapitału własnego jednostki lub zmniejszenie jego niedoboru.

Na wynik finansowy przedsiębiorstwa w istotny sposób wpływają różne transakcje i zdarzenia. Należą do nich m.in.:

- 1) transakcje ciągłe, które są realizowane regularnie i powtarzalnie w ramach podstawowej działalności operacyjnej przedsiębiorstwa;
- 2) transakcje jednorazowe, które pojawiają się nieregularnie, sporadycznie (wraz ze skutkami zdarzeń nadzwyczajnych);
- 3) zdarzenia zachodzące w otoczeniu przedsiębiorstwa lub w jego obrębie, które wpływają na bilansową wycenę aktywów i zobowiązań;
- 4) korekty błędów lat ubiegłych;
- 5) skutki zmian zasad (polityki) rachunkowości⁵.

Zgodnie z założeniami ustawy o rachunkowości, do głównych elementów kształtujących wynik finansowy zaliczają się zarówno przychody uzyskane i koszty poniesione w związku z transakcjami zrealizowanymi w danym okresie obrotowym, jak również przychody i koszty będące skutkiem dokonanej wyceny bilansowej (z uwzględnieniem różnych modeli wyceny)⁶. Wyodrębnienie i analiza tych dwóch kategorii finansowych może uwidocznic i pozwolić na ocenę zaistniałych w raportowanym wyniku finansowym zmian wartości i zdarzeń, które wynikają z decyzji podjętych w okresie bieżącym, oraz na poznanie skutków

3 Zob. E. Walińska (red.), *Ustawa o rachunkowości. Komentarz*, Wolters Kluwer SA, Warszawa 2013.

4 M. Gontarczyk-Skowrońska, *Zysk jako kategoria prawa handlowego, bilansowego i prawa podatkowego*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 285, s. 149.

5 J. Gierusz, J. Gawrońska, *Ewolucja pojęcia wyniku finansowego a pomiar jego jakości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2012, t. 66, nr 122, s. 31.

6 Małgorzata Rowińska zauważa, że obecnie w strukturze sprawozdania z wyniku finansowego (zarówno rachunku zysków i strat, jak i sprawozdania z całkowitych dochodów) nie ma wyraźnego wskazania, które przychody i koszty wynikają ze zrealizowanych transakcji, a które stanowią skutek dokonanej wyceny bilansowej – zob. M. Rowińska, *Wynik finansowy a kanony rachunkowości*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach” 2016, nr 253, s. 119. Brak takich uregulowań stanowi może zasadniczą przesłankę implementacji zróżnicowanych rozwiązań rachunkowych, nakierowanych na intencjonalne zawyżanie (zaniżanie) wartości wykazywanego wyniku finansowego w jednostce gospodarczej.

gospodarowania czynnikami produkcji nabytymi w okresach poprzednich, a wykorzystywanymi w czasie analizowanym.

Konieczność jednoczesnego stosowania przepisów obowiązującego prawa bilansowego i podatkowego powoduje powstanie różnorodnych konsekwencji rozliczeniowych i finansowych dla jednostki gospodarczej. Jedną z nich jest pewne nieprzystawanie zawartych w ustawie o rachunkowości reguł ustalania wyniku finansowego do przepisów prawa podatkowego od osób prawnych (zob. przepisy Ustawy z dnia 15 lutego 1992 roku o podatku dochodowym od osób prawnych; Dz.U. z 2014 r., poz. 851 z późn. zm.). Owo niedopasowanie wyraża się m.in. w tym, że dodatnie lub ujemne wartości wyniku finansowego, od którego przedsiębiorstwo winno odprowadzić stosowne zobowiązania podatkowe, zostały sprowadzone w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych do rangi dochodu podatkowego bądź straty podatkowej. Można podkreślić – przytaczając treść art. 7 ust. 1 i 2 wskazanej ustawy – że: „przedmiotem opodatkowania podatkiem dochodowym jest dochód stanowiący sumę dochodu osiągniętego z zysków kapitałowych oraz dochodu osiągniętego z innych źródeł przychodów”⁷, a jednocześnie „dochodem ze źródła przychodów [...] jest nadwyżka sumy przychodów uzyskanych z tego źródła przychodów nad kosztami ich uzyskania, osiągnięta w roku podatkowym. Jeżeli koszty uzyskania przychodów przekraczają sumę przychodów, różnica jest stratą ze źródła przychodów”.

Dla uzyskania pełniejszego spojrzenia na problem braku odpowiedniej koincydencji przepisów prawnych obu ustaw należy wskazać, że ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych nie zawiera podstaw prawnych zastosowania przepisów ustawy o rachunkowości w ustalaniu dochodu podlegającego opodatkowaniu. Ewidencja rachunkowa ma tylko umożliwić prawidłowe obliczenie dochodu albo straty podatkowej⁸.

Z kolei Ustawa z dnia 15 września 2000 roku Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2000 r. Nr 94, poz. 1037 z późn. zm.) nie precyzuje definicji wyniku finansowego⁹. Istniejąca dwoistość standardów sprawozdawczości finansowej utrudnia poznanie i ocenę działania przedsiębiorstwa, wskutek braku odpowiedniej porównywalności danych, odnoszących się do dochodów (zysków i strat) oraz kapitałów własnych. W celu określenia bardziej szczegółowych zasad ustalania wyniku finansowego przedsiębiorstwa, Kodeks spółek handlowych odwołuje się wprost do przepisów prawa bilansowego, a przede wszystkim – do ustawy o rachunkowości.

7 W szczególnych przypadkach przedmiotem opodatkowania jest przychód.

8 M. Gontarczyk-Skowrońska, *Zysk jako kategoria prawa handlowego...*, s. 151.

9 Choć w sposób pośredni wielokrotnie do tego terminu nawiązuje (uwaga ta tyczy się przede wszystkim różnych kategorii zysku, takich jak: zysk za rok obrotowy, zysk przeznaczony do podziału, niepodzielony zysk z lat ubiegłych etc.).